

Ks. Jan MIAZEK

EUCHARYSTIA W *INSTRUMENTUM LABORIS*

XI ZWYCZAJNEGO ZGROMADZENIA BISKUPÓW

Treść: 1. Eucharystia na progu nowego Tysiąclecia; 2. Eucharystia i współczesny świat; 3. Wiara Kościoła w tajemnicę Eucharystii; 4. Eucharystia w życiu Kościoła; 5. Eucharystia w misji Kościoła.

1. Eucharystia na progu nowego Tysiąclecia

Kiedy dobiegły końca uroczystości związane z Wielkim Jubileuszem 2000 roku, Kościół wkroczył w nowe, trzecie tysiąclecie dziejów. Tak wielka przestrzeń czasowa trudna jest do objęcia, przerasta nasze ludzkie wyobrażenia i miary. Bliższa jest nam miara czasu określona wiekiem, zachowuje bowiem właściwą proporcję w stosunku do długości życia ludzkiego. Człowiek stosunkowo łatwo potrafi objąć spojrzeniem wiek, tak właśnie czynimy teraz spoglądając na zamknięty już wiek dwudziesty. Kościół wkroczył w trzecie tysiąclecie, wchodząc w wiek dwudziesty pierwszy.

Wielki Jubileusz przygotowywany przez wiele lat i obchodzony tak uroczyście przypominał Kościołowi i światu tajemnicę przyjścia Syna Bożego w ludzkim ciele. Ukazywał wielkość tej tajemnicy oraz jej znaczenie dla całej ludzkości, Jezusa zaś jako jedynego Zbawiciela człowieka i świata. Wielkie uroczystości przeminęły i Kościół wszedł znów w rytm swego zwyczajnego życia, w pierwsze lata nowego stulecia. Jan Paweł II w liście apostolskim *Novo millennio ineunte* wydanym na zakończenie Wielkiego Jubileuszu pisał o duchowych owocach tego świętego czasu i zarazem wzywał do skupienia uwagi na przyszłości, która nas czeka. Pisał, że czeka nas porywające zadanie: mamy podjąć na nowo pracę duszpasterską. Wskazywał na pewne priorytety duszpasterskie: troska o świętość, położenie nacisku na życie modlitwy, wierność w praktykowaniu Sakramentu Pojednania, pamięć o pierwszeństwie łaski, słuchanie i głoszenie Słowa Bożego, odkrywanie na nowo znaczenia niedzielnej Eucharystii. Na zakończenie wzywał: Idźmy naprzód z nadzieją. Słowa Chrystusa *Duc in altum* skierowane do Piotra i jego pierwszych towarzyszy powinny towarzyszyć Kościołowi, przed którym otwiera się nowe tysiąclecie¹.

Na progu nowego tysiąclecia Kościół skupił swoją uwagę na tajemnicy Eucharystii. Stało się tak najpierw dlatego, że w 2002 roku ukazało się, oczekiwane już od dawna trzecie wydanie Mszału Rzymskiego. Papież Jan Paweł II zatwierdził to wydanie już 11 stycznia 2000 roku, Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów ogłosiła je 20 kwietnia (Wielki Czwartek) podając w dekrecie, iż nowy mszał wejdzie w życie w uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa, zatem w roku jubileuszowym. Zapowiadany mszał

¹ JAN PAWEŁ II, *Novo millennio ineunte*, Warszawa 2001.

nie ukazał się w zapowiadany terminie i w całym roku jubileuszowym. Prace nad trzecim wydaniem trwały nadal, zaś opóźnienie wywoływało różne domysły i budziło komentarze². Nowe wydanie mszału zawsze jest dużym wydarzeniem w życiu duchowym Kościoła, bowiem dotyczy sprawowania Eucharystii. Podobnie było i tym razem. Dokonane zmiany w nowym Ogólnym Wprowadzeniu oraz w rubrykach księgi zwróciły uwagę na celebrę Eucharystii, która stoi w centrum życia Kościoła i każdej wspólnoty wierzących. Ukazujące się z tej okazji publikacje pogłębiały rozumienie tej wielkiej tajemnicy oraz dotyczyły problemów związanych z udziałem w niej. Dzięki temu wzrosło zainteresowanie tematyką eucharystyczną tak wśród duchownych jak i wśród świeckich.

W Wielki Czwartek, 17 kwietnia 2003 roku Jan Paweł II, ogłosił encyklikę *Ecclesia de Eucharistia*. Przypomniawszy, że od początku swego pontyfikatu w tym dniu każdego roku kierował List do wszystkich kapłanów świata. W tym roku, dwudziestym piątym swego pontyfikatu, chciał zaprosić cały Kościół do refleksji eucharystycznej i wezwać do dziękczynienia Panu za dar Eucharystii i Kapłaństwa. Encyklika miała też być kontynuacją dziedzictwa jubileuszowego. We wstępie Papież wyraził przekonanie, że Encyklika przyczyni się do rozproszenia „cieni wątpliwości doktrynalnych i zaniechania niedopuszczalnych praktyk”. Poszczególne rozdziały ukazują różne aspekty Eucharystii. Jest ona tajemnicą wiary, ofiarą w pełnym sensie i prawdziwą ucztą. Buduje Kościół, stanowi źródło i szczyt jego życia, jest najwyższym sakramentalnym wyrazem komunii w Kościele, tworzy komunie i do niej wychowuje. Papież przypomina też, że Kościół ma sprawować Eucharystię w oprawie godnej tej wielkiej tajemnicy, troszczyć się o piękno celebracji eucharystycznej. Zaprasza nas, abyśmy w szkole Maryi, niewiasty Eucharystii, uczyli się życia Eucharystią. Papież skierował apel, aby podczas celebracji zachowywane były z wielką wiernością normy liturgiczne i napisał, iż poprosił odpowiednie urzędy Kurii Rzymskiej o przygotowanie szczegółowego dokumentu na ten ważny temat³.

W odpowiedzi na prośbę Papieża Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, wydała 25 marca 2004 roku instrukcję *Redemptionis Sacramentum*: O tym, co należy zachować, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią. We wstępie czytamy, że to, co przedstawiono w tej Instrukcji, powinno być odczytywane jako kontynuacja encykliki o Eucharystii. Instrukcja nie zawiera wszystkich norm związanych z Eucharystią, ale przypomina pewne podstawowe zasady już obowiązujące i wprowadza niektóre przepisy wyjaśniające i uzupełniające do istniejących już norm. Poszczególne rozdziały mówią o kierowaniu świętą liturgią, o uczestnictwie wiernych w celebracji Eucharystii, o prawidłowym sprawowaniu Mszy św., o Komunii świętej, przechowywaniu Eucharystii i jej kulcie poza Mszą świętą, o nadzwyczajnych funkcjach wiernych świeckich oraz o środkach zaradczych. W zakończeniu czytamy: każdy bowiem zawsze powinien pamiętać, że jest sługą świętej liturgii⁴. Instrukcja, różnie przyjęta w poszczególnych Kościołach, zmierzała do tego, aby Ofiara Mszy świętej była celebrowana w sposób niezmienny, zgodny z całym nauczaniem Magisterium Kościoła. Stała się wyrazem troski o wiernych, którzy mają prawo do prawdziwej liturgii, do celebracji takiej, jaką chciał i ustanowił Kościół. Uwrażliwia na nowo duchownych i wiernych na sposób celebrowania Eucharystii.

² *Missale Romanum*, editio typica tertia, Typis Vaticanis A.D.MMIII.

³ JAN PAWEŁ II, *Encyklika Ecclesia de Eucharistia*, Poznań 2003.

⁴ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DISCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Instrukcja Redemptionis Sacramentum*, Poznań 2004.

Ważnym wydarzeniem dla życia eucharystycznego Kościoła stało się ogłoszenie przez Jana Pawła II Roku Eucharystii: trwał on od października 2004 do października 2005 roku. Na ten Rok Eucharystii Papież wydał 7 października 2004 roku list apostolski *Mane nobiscum, Domine* skierowany do biskupów, duchowieństwa i wiernych. Píše w nim o przejściu od Roku Różańca do Roku Eucharystii, wskazuje na pewne perspektywy, które mogą pomóc wszystkim w owocnym przeżyciu tego czasu. Papież ukazuje Eucharystię jako tajemnicę światła, zachęca do dobrego jej celebrowania i wzywa do adoracji eucharystycznej poza Mszą świętą. Przypomina, że Eucharystia jest źródłem i objawieniem komunii, początkiem i programem misji. Papież pisze: Niech Rok Eucharystii będzie dla wszystkich cenną okazją do uświadomienia sobie na nowo tego, jak niezrównany skarb Chrystus powierzył swemu Kościołowi⁵. Rok Eucharystii przeżywał Kościół powszechny i Kościoły lokalne. W dniach od 10 do 17 października 2004 roku odbył się czterdziesty ósmy Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny w Guadalajarze w Meksyku pod hasłem *Eucharystia światłem i życiem nowego tysiąclecia*. Światowy Dzień Młodzieży w Kolonii w dniach od 16 do 21 sierpnia 2005 roku stał się również okazją do papieskiego nauczania o Eucharystii skierowanego do młodych całego świata oraz do gromadzenia się młodzieży wokół Eucharystii. Kościoły lokalne tworzyły swoje programy, wiele z nich przeżywało swoje kongresy eucharystyczne o różnym zasięgu. Kościół w Polsce przeżywał III Krajowy Kongres Eucharystyczny w Warszawie w dniach 18-19 czerwca 2005 roku⁶.

Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, zgodnie z życzeniem Papieża, zadbała o dostarczenie stosownych „wskazań i propozycji”, które miały służyć duszpasterzom i innym osobom pracującym w duszpasterstwie w programowaniu obchodów roku eucharystycznego. Dokument Kongregacji podawał zwięzłe wskazania, niekiedy tylko wymieniał tematy, o których należy pamiętać. Zawierał ogólne wytyczne, nawiązywał do kultycznego życia Kościoła (niedziela, Wigilia paschalna i Komunia paschalna, Wielki Czwartek. Uroczystość Bożego Ciała) oraz do kultu Eucharystii poza Mszą świętą (adoracja, procesje, kongresy eucharystyczne). Rozdział trzeci dotyczy podstaw duchowości eucharystycznej, miał być pomocą w katechizacji i pracy formacyjnej. Zmierzał do tego, aby Eucharystii nie odbierano jedynie w aspekcie kultowym, ale żeby Eucharystia stawała się programem życia rodziła „duchowość eucharystyczną”. Dodano też krótki rozdział o aspektach kulturowych Eucharystii: Eucharystia była i jest zdolna wywierać głęboki wpływ na kulturę ludzką. Dokument Kongregacji wychodził właściwie poza czasowe ramy Roku Eucharystii, kreślił kierunki pracy duszpasterskiej związanej z Eucharystią na całe lata. Rok Eucharystii miał być początkiem nowego zwrotu Kościoła ku tej wielkiej tajemnicy wiary i przeżywania jej w różnych formach kulturowych⁷.

W takim „eucharystycznym klimacie” doszło do wyboru tematu XI Zgromadzenia Zwyczajnego Synodu Biskupów, zaproponowanego przez konferencje episkopatów z całego świata i inne instytucje kościelne, w odpowiedzi na konsultacje prowadzone przez Sekretariat Generalny Synodu Biskupów. Tematem najbliższego Synodu powinna być Eucharystia: tak brzmiała odpowiedź. Jan Paweł II przyjął tę propozycję i określił temat: Eucha-

⁵ JAN PAWEŁ II, *List apostolski Mane nobiscum, Domine*, Poznań 2004.

⁶ *Księga Pamiątkowa III Krajowego Kongresu Eucharystycznego, 18-19 czerwca 2005 roku*, red. J.CHROMY, A.SZYMAŃSKA, Warszawa 2005.

⁷ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Rok Eucharystii. Sugestie i propozycje*, Kraków 2004.

rystia źródłem i szczytem życia oraz misji Kościoła. Synod miał obradować od 2 do 29 października 2005 roku. Jan Paweł II nie doczekał obrad Synodu, odszedł 2 kwietnia 2005 roku do Domu Ojca. Jego następcą, Benedykt XVI, kontynuował dzieło poprzednika skracając jedynie obrady Synodu o jeden tydzień (do 23 października).

Sekretariat Generalny Synodu Biskupów rozpoczął przygotowania do obrad Synodu przez opracowanie *Lineamenta*. Dokument ten został opublikowany na początku 2004 roku i rozesłany do konferencji episkopatów oraz innych instytucji kościelnych z prośbą o odpowiedź na kwestionariusz dotyczący różnych zagadnień duszpasterskich związanych z Eucharystią. Za pośrednictwem mediów dokument ten dotarł także do wiernych, którzy również mieli możliwość wyrażenia swych opinii. W różnych krajach organizowano dyskusje w diecezjach, parafiach i innych wspólnotach. Do Sekretariatu Generalnego napłynęły odpowiedzi na przesłany kwestionariusz. W oparciu o zebrany materiał opracowano roboczy dokument dla Synodu: *Instrumentum laboris*. Celem dokumentu nie było kolejne przedstawienie całej nauki Kościoła o Eucharystii, lecz raczej przypomnienie niektórych prawd, które mają znaczący wpływ na sprawowanie tajemnicy Eucharystii i ukazanie ich wielkiego znaczenia duszpasterskiego. W dokumencie skupiono się na aspektach pozytywnych Liturgii Eucharystycznej, ale wspomniano również o niektórych uchybieniach czy zaniedbaniach w sprawowaniu Eucharystii. W dokumencie zawarto też propozycje zawarte w nadesłanych odpowiedziach. *Instrumentum laboris* było przeznaczone dla Ojców Synodalnych jako dokument roboczy i podstawa do dalszych refleksji na temat Eucharystii⁸.

Na progu nowego tysiąclecia możemy zatem patrzeć na Eucharystię jakby w podwójnej perspektywie. Przywołane wyżej dokumenty ukazują Eucharystię widzianą z perspektywy Kościoła nauczającego. Mają one rzecz jasna odniesienie do życia Kościoła, ale na pierwszym miejscu znajdujemy w nich doktrynę. *Instrumentum laboris* powstało w oparciu o materiał „życia Kościoła” i jego treść w pierwszym rzędzie odwołuje się do doświadczenia duszpasterskiego Kościoła. Lektura *Instrumentum laboris* pozwoli nam zatem przyjrzeć się bliżej, jakże zróżnicowanemu w świecie, życiu eucharystycznemu Kościoła powszechnego.

2. Eucharystia i współczesny świat

Temat zawarty w powyższym tytule wymaga najpierw podania pewnych danych statystycznych o Kościele. W 2003 roku było na świecie ok. 1086 milionów katolików. Na poszczególnych kontynentach odnotowano ich wzrost, jedynie w Europie liczba katolików utrzymuje się na stałym poziomie. W Ameryce żyje 49,8 proc. katolików, 26,8 proc. w Afryce, 10 proc. w Azji i 0,8 proc. w Oceanii. Najwięcej zatem katolików żyje już w Ameryce. W tymże 2003 roku istniały 2893 terytorialne jednostki organizacyjne Kościoła. Ogólna liczba kapłanów zmniejszyła się z 420971 w roku 1978 do 405450 w roku 2003. W latach 1978-2003 wzrosła liczba katolików przypadających na jednego kapłana: z 1797 do 2677. Pod tym względem obserwujemy duże różnice na poszczególnych kontynentach. W tym czasie nastąpił znaczny wzrost liczby diakonów: jest ich najwięcej w Ameryce, zwłaszcza Północnej (tu żyje 65,7 proc. wszystkich diakonów) i w Europie (32 proc.).

⁸ *Eucharystia źródłem i szczytem życia oraz misji Kościoła. Instrumentum laboris*, Watykan 2005.

Świat, w którym żyje i działa Kościół naznaczony jest wielkimi różnicami. Globalizacja ukazuje jedność rodzaju ludzkiego, pomagają w tym współczesne, bardzo rozwinięte media. Globalizacja i postęp techniczny nie doprowadziły do pokoju i sprawiedliwości w świecie, nadal jest wiele przemocy, terroryzmu, wojen oraz różnych chorób. Nadal trwa skandal głodu w świecie: ponad miliard ludzi żyje w nędzy. Nie wolno o tym wszystkim zapominać zwłaszcza, że Kościół zawsze łączył głoszenie Ewangelii i udzielanie sakramentów z dziełami służącymi rozwojowi człowieka. Ojcowie Synodalni, jak każdy chrześcijanin modlą się każdego dnia: chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj.

Udział wiernych w niedzielnych Mszach świętych jest bardzo zróżnicowany. Jest raczej wysoki w krajach afrykańskich i niektórych krajach azjatyckich, zaś w większości krajów europejskich i amerykańskich w niedzielnej Eucharystii uczestniczy mniej niż 5 proc. wiernych. Wierni opuszczający Msze nie przywiązują większej wagi do udziału w Eucharystii, właściwie nie wiedzą, czym jest Eucharystia. Odprawianie Mszy w wigilię dni świątecznych ułatwia wielu wiernym w wypełnieniu przykazania, chociaż niektórzy nadużywają tego, aby móc pracować w niedzielę. W dni powszednie w Eucharystii uczestniczy niewiele osób. Trzeba zatem stale pouczać wiernych o znaczeniu uczestnictwa we Mszy, że nie wystarczy uczestniczyć w Eucharystii tylko wtedy, kiedy „dusza się tego domaga”. W różnych kościołach nadal zmniejsza się udział w praktykach religijnych, we Mszach, zwłaszcza ludzi młodych. Powinno to skłaniać do refleksji nad wychowaniem dzieci i młodzieży, do zastanowienia ile temu poświęcamy czasu w porównaniu z innymi zajęciami.

Oslabienie wrażliwości na tajemnicę w naszym zsekularyzowanym społeczeństwie staje się również problemem. Dokument przyznaje, że winne są temu także wypaczone interpretacje i realizacje reformy liturgicznej Soboru. Doprowadziło to do banalizacji liturgii i zubożenia jej duchowego. Z kolei dokonana inkulturacja liturgii przyczyniła się do liczniejszego w niej udziału. Duże znaczenie w przeżywaniu liturgii jako tajemnicy ma godny sposób jej sprawowania, staranne jej przygotowanie, a przede wszystkim wiara w samą tajemnicę. Brak wiary płynie z sekularyzacji zbawienia i relatywizmu religijnego, redukcji człowieka do wymiaru horyzontalnego i twierdzenia, że jedna religia ma taką samą wartość jak druga. Trzeba dziś przywracać poszanowanie dla tajemnicy Eucharystii i świadomość jej nietykalności. Stąd tak ważne są miejsca, gdzie w Eucharystię wierzy się naprawdę i należycie się ją sprawuje.

Eucharystia objawia chrześcijański sens życia człowiekowi, który stawia sobie pytanie o sens życia. Duszpasterstwo nie może oddalać się od Eucharystii, ale ma prowadzić do umacniania więzi między życiem i misją. Eucharystia ma też odpowiadać na znaki czasu współczesnej kultury. Na kulturę śmierci Eucharystia odpowiada kulturą życia, na egoizm całkowitym darem siebie, na nienawiść miłością⁹.

Dużo miejsca dokument poświęca Eucharystii i jedności Kościoła. Przypomina, że Eucharystia sprawowana przez pasterzy Kościołów lokalnych pod przewodnictwem Ojca Świętego w sposób doskonały wyraża jedność Kościoła. Eucharystia jest sercem komunii Kościoła. Eucharystia tworzy Kościół, a Kościół jest miejscem, w którym urzeczywistnia się komunika z Bogiem i między ludźmi. Kościół sprawuje Eucharystię, a Eucharystia buduje Kościół. Sprawowanie Eucharystii nie jest jednak punktem wyjścia komunii, ale już ją zakłada, umacnia i doskonali. Miejsce, w którym rozwija się życie Kościoła jest

⁹ *Instrumentum laboris*, 3-10.

parafia, wspólnota ochrzczonych, którzy wyrażają swoją tożsamość przez sprawowanie Eucharystii. Wiele w jej życie wnoszą ruchy i nowe wspólnoty, które pomagają wielu wiernym odkrywać piękno powołania chrześcijańskiego. Wspomnienie Biskupa Rzymu w Modlitwie Eucharystycznej przypomina o eucharystycznym wymiarze prymatu Piotra: Eucharystia jest prawowita, gdy jest sprawowana w komunii z kolegium apostoelskim, którego głową jest następca św. Piotra. Nie wystarcza zatem jedynie komunie częściowa pomiędzy tak zwanymi Kościołami siostrzanymi. Komunie z Następcą Piotra należy do istoty tego sakramentu.

Pomiędzy Eucharystią i wszystkimi innymi sakramentami istnieje szczególnie związek, który nie polega jedynie na sprawowaniu liturgii, ale wynika przede wszystkim z istoty każdego sakramentu. Znany jest związek chrztu i Eucharystii: należy w sposób jasny wyklądać teologiczny związek między tymi dwoma sakramentami. Podobnie istnieje teologiczny związek między bierzmowaniem i Eucharystią: aby to lepiej ukazać w niektórych Kościołach lokalnych przywrócono praktykę udzielania bierzmowania przed pierwszą Komunią. Do udzielania bierzmowania często deleguje się kapłanów: może to prowadzić do zapomnienia, że biskup jest pierwotnym szafarzem tego sakramentu, bierzmowani tracą także okazję do bezpośredniego spotkania z biskupem. Powraca znów zagadnienie odpowiedniego wieku, w którym powinno się przystępować do tego sakramentu. Wczesna komunie dzieci powinna jednak być utrzymana, bowiem dziś dzieci jeszcze wcześniej osiągnęły zdolność posługiwania się rozumem, wcześniej też są wystawiane na niebezpieczeństwa i pokusy. Związek święceń kapłańskich i Eucharystii uwidacznia się podczas Mszy św., której przewodniczy biskup lub kapłan. Święcenia kapłańskie są niezbędnym warunkiem ważnego odprawiania Eucharystii: należy zatem jasno ukazywać to w nauczaniu i zalecać, aby kapłani uczestniczyli w Eucharystii jako celebransi. Sakrament małżeństwa jest zazwyczaj sprawowany podczas Eucharystii, która jest źródłem jedności i miłości małżeństwa, staje się pokarmem rodziny i pomaga tworzyć chrześcijański dom. Związek między Eucharystią a Namaszczeniem chorych: wyraża się on najpierw w pocieszeniu i nadziei w czasie choroby, a później dopiero w ostatnim Wiatyku. Jest jeden problem ogólny: sprawowanie sakramentów podczas Mszy św. W poszczególnych Kościołach istnieje pod tym względem duże zróżnicowanie, zależy ono od miejscowych zwyczajów. Ze względów duszpasterskich preferuje się obrzędy wspólnotowe, należy jednak wystrzegać się wszelkiego kolektywizmu. Sakrament jest zawsze darem udzielanym pojedynczej osobie, nadto każdy wierny ma prawo do indywidualnej formy sprawowania sakramentu.

Związek między Eucharystią i sakramentem pokuty zasługuje na szczególną uwagę, bowiem powstało tutaj wiele problemów. W wielu krajach zatracono świadomość potrzeby nawrócenia przed przystąpieniem do Komunii, lekceważy się obowiązek wyspowiadania z grzechów śmiertelnych oraz konieczność stanu łaski. Różne są przyczyny tego stanu rzeczy, ale najważniejszą jest brak katechezy na ten temat. Innym dość powszechnym zjawiskiem jest brak troski ze strony kapłanów do stworzenia dogodnych okazji do spowiedzi. Doszło do tego, że w niektórych krajach spowiedź indywidualna nie istnieje w ogóle: co najwyżej dwa razy w roku sprawuje się jakąś formę liturgii wspólnotowej. Doszło do wielkiej dysproporcji między tak wieloma wiernymi przystępującymi do Komunii i nielicznymi przystępującymi do spowiedzi. Dość często wierni przyjmują Komunię bez zwracania uwagi na to, że mogą być w stanie grzechu śmiertelnego. Udziela się Komunii osobom rozwiedzionym, które zawarły związki cywilne. Wiele osób przystępuje do Komunii podczas Mszy z okazji ślubu czy pogrzebu pod wpływem dość rozpowszechnionego przekonania, że Msza bez Komunii nie jest ważna. Opisana wyżej sytuacja wymaga pouczenia

wiernych, w homiliach należy mówić o związku obu sakramentów, wiele można uczynić w innych kazaniach i w katechezie. Dokument zachęca do tworzenia większej możliwości przystępowania do spowiedzi indywidualnej i do współpracy międzyparafialnej. Przypomina o konieczności spowiedzi przed Mszą oraz podczas Eucharystii. Zachęca kapłanów do słuchania spowiedzi i daje za przykład między innymi Ojca Pio.

Wierni uczestnicząc w Eucharystii biorą udział w kulcie duchowym Nowego Przymierza. Należy ich uczyć nie tylko udziału zewnętrznego, ale także wewnętrznego, uczestniczenia sercem i umysłem, składania samych siebie w ofierze.

Negatywne zjawiska związane ze sprawowaniem Eucharystii zaburzają i ranią komunę Kościoła. Nie chodzi przy tym tylko o niezachowywanie rubryk czy niedbalstwo w obrzędach, ale o wiele głębsze postawy. Zauważa się najpierw spadek udziału we Mszach niedzielnych i świątecznych: płynie to z braku rozumienia Eucharystii i rosnącej obojętności religijnej. Następnie twierdzi się powszechnie, że to wspólnota tworzy Chrystusa i zatracą się poczucie sacrum w podejściu do Eucharystii. Zagrożona jest prawda o przemianie chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa, a tym samym prawda o realnej obecności Chrystusa w Eucharystii. Zauważa się brak związku między wiarą przeżywaną w tym sakramencie, a moralnością, tak w życiu osobistym jak i społecznym. W sprawowaniu liturgii brak równowagi: stąd mamy bierny rytualizm jak i nadmierną kreatywność. Prowadzi to do skupiania uwagi na osobie celebransa, gadatliwości, licznych i długich komentarzach. Nie pozwala to przemówić tajemnicy przez obrzędy i formuły¹⁰.

3. Wiara Kościoła w tajemnicę Eucharystii

Eucharystia jest darem Boga dla swego ludu, jest wielką tajemnicą wiary, którą Kościół żyje przez wieki i którą musi ciągle na nowo odkrywać. W Eucharystii zawarta jest tajemnica wcielenia, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa: zatem sprawowanie Eucharystii zajmuje centralne miejsce w przepowiadaniu Ewangelii od dwóch tysięcy lat. Wiara wprowadza chrześcijanina w tę tajemnicę: bez wiary nie można sprawować Ewangelii, nie można w niej prawdziwie uczestniczyć i nią potem żyć. W odpowiedziach nadesłanych na rozesłaną ankietę znajdowały się uwagi o wierze wymaganej do udziału w Eucharystii. Idąc do kościoła trzeba wierzyć w pierwszeństwo łaski i mieć choćby pragnienie bycia w stanie łaski. Konieczne jest otwarcie na prawdę zawartą w Słowie Bożym wolne od wątpliwości, gotowość dobrowolnego przyłgnięcia do osoby Jezusa, wypełniania woli Bożej w swym życiu. W Eucharystii spotyka się i dopełnia wiara osobista i kościelna, przed przystąpieniem do niedzielnej Eucharystii wspólnota odmawia wyznanie wiary. Uczestnicząc w Eucharystii człowiek staje wobec tajemnicy, która go ogarnia i obejmuje całe jego życie.

Z nadesłanych odpowiedzi wynika, że ta wielka tajemnica, którą sprawuje Kościół jest coraz słabiej dostrzegana. Nie zawsze widzi się całą pełnię tajemnicy Eucharystii, a wpływ na to ma kontekst kulturowy. Tam gdzie panuje pokój i dobrobyt, czyli głównie w krajach zachodnich, Eucharystia jest postrzegana przez wielu jako wypełnienie przykazania oraz braterska uczta. W krajach cierpiących z powodu różnych trudności dostrzega się głębsze rozumienie Eucharystii, głębiej przeżywany jest jej wymiar ofiarny. Sprawowana ofiara Chrystusa nadaje duchowy sens cierpieniom ludzi w tych krajach. Kościół żyjący w

¹⁰ *Instrumentum laboris*, 11-27.

Afryce ma świadomość, że idea ofiary należy do tutejszej kultury i może być odpowiednio wykorzystywana w katechezie dla lepszego wyjaśniania ofiarnego wymiaru Eucharystii. W katechezie istnieją trudności w przedstawianiu obu wymiarów Eucharystii, ofiarnego i wspólnotowego, co prowadzi często do sprowadzania Eucharystii do tego łatwiejszego w przyjmowaniu charakteru wspólnotowego. Aby temu przeciwdziałać należy wiernie wprowadzać reformę liturgiczną, która zachowuje równowagę między różnymi wymiarami Eucharystii.

W wielu kościołach zauważa się negatywne zjawiska związane ze sprawowaniem Eucharystii, tak wśród duchownych jak i wiernych świeckich. Wydaje się, że są one spowodowane osłabieniem poczucia sacrum jakie powinno istnieć w stosunku do Eucharystii. Znajduje to wyraz w bardzo konkretnych działaniach. Nie przykładają się należytej uwagi do szat liturgicznych celebransów i osób posługujących. Wierni przychodzą na Mszę św. w niestosownym ubiorze. Podczas liturgii śpiewane są pieśni podobne do śpiewów świeckich. Opuszcza się pewne gesty liturgiczne jak przyklęknięcia przed Najświętszym Sakramentem. Dochodzi do tego niewłaściwe udzielanie Komunii na rękę, niestosowne zachowanie przed Mszą, w czasie jej trwania i po niej tak ze strony świeckich jak i samego celebransa. Wiele do zyczenia pozostawia architektura kościołów, ich artystyczne wyposażenie oraz jakość przedmiotów sakralnych. Wiele nieporządku wprowadziła też pochopna inkultuacja, do naszej liturgii wprowadzono elementy innych religii doprowadzając do przypadków synkretyzmu. Wymienione negatywne zjawiska występują częściej w liturgii łacińskiej niż w liturgiach wschodnich, nie powinny jednak wywoływać paniki ale prowadzić do głębokiej refleksji nad tym, w jaki sposób się ich wyzbyć. Liturgia eucharystyczna powinna przecież być miejscem uwielbienia, modlitwy, słuchania, milczenia i adoracji¹¹.

W rozumieniu Eucharystii jako wielkiej tajemnicy i przeżywaniu sacrum w Eucharystii wielką pomocą jest odkrywanie, iż podczas każdej Mszy odnawia się misterium paschalne śmierci i zmartwychwstania Pana. Z odpowiedzi nadesłanych na ankietę wynika, że istnieje potrzeba pogłębienia rozumienia ofiarnej natury Eucharystii i jeszcze bardziej jasnego ukazania tej prawdy wiary. Mówił niegdyś o tym Sobór Watykański II w konstytucji *Lumen gentium* (nr 28), Katechizm poświęcił temu jeden z rozdziałów (1356 nn), przypomniała to encyklika o Eucharystii (nr 12-13). Prezbiterzy uobecniają w ofierze Mszy świętej jedyną ofiarę Nowego Testamentu. Eucharystia jest ofiarą sakramentalną: moc ofiary Chrystusa jest dostępna dla każdego człowieka w tym sakramencie. Msza święta uobecnia ofiarę Krzyża, niczego jej nie dodaje ani jej nie pomnaża. Wypowiedzi zawarte w przytoczonych dokumentach wymagają nadal namysłu teologicznego i przekazywania go dalej w katechezie.

Konsekracja jest sercem liturgii eucharystycznej: misterium paschalne przyjmuje wtedy naturę obecności eucharystycznej, która wynika z przemiany postaci, czyli przeistoczenia. Przeistoczenie następuje wraz z konsekracją chleba i wina. Znowu powraca postulat wyjaśnienia teologii konsekracji, jako naśladowania Pana w tym, co uczynił i polecił czynić Kościołowi oraz modlitwy do Ducha Świętego w epiklezie. Głębsze rozumienie konsekracji przyczyni się do usunięcia pewnych negatywnych zjawisk: używania hostii zawierających drożdże, zwykłego chleba, improwizacja modlitwy eucharystycznej, odmawianie jej w całości lub jej części przez wiernych za namową celebransa, łamanie chleba w chwili konsekracji.

¹¹ *Instrumentum laboris*, 28-34.

W Eucharystii Kościół przeżywa tajemnicę realnej obecności Pana: zgodnie z całą tradycją wierzy, że pod postaciami eucharystycznymi jest rzeczywiście obecny Chrystus. Jest to obecność „realna”, gdyż jej mocą cały Chrystus staje się istotowo obecny w rzeczywistości swego ciała i krwi. Dziś szerzą się opinie przeczące preistoczeniu i realnej obecności, którą rozumie się w sensie jedynie symbolicznym. O takich poglądach świadczą konkretne zachowania. Niektórzy podczas liturgii zachowują się jak animatorzy, którzy zwracają uwagę na swoją obecność, zamiast być sługami Chrystusa i prowadzić wiernych do Niego. Wywiera to negatywny wpływ na wiernych, może naruszać wiarę w realną obecność Chrystusa. W tradycji Kościoła ukształtowały się gesty liturgiczne wyrażające wiarę w realną obecność Chrystusa: staranne czyszczenie naczyń po Komunii, przyklękanie przed tabernakulum, używanie pateny przy udzielaniu Komunii, regularna wymiana Hostii przechowywanych w tabernakulum, przechowywanie w bezpiecznym miejscu klucza do tabernakulum, stosowna postawa i skupienie celebransa. Znaczenie tych znaków sakralnych ma o wiele głębsze znaczenie niż się na ogół sądzi.

Najwyższym wyrazem wiary w obecność Chrystusa w Najświętszym Sakramencie jest adoracja eucharystyczna. Jest ona naturalnym przedłużeniem liturgii Eucharystii. W niektórych krajach obserwuje się odrodzenie adoracji, która zawsze powinna odbywać się godnie i uroczysto. O wierze w obecność Chrystusa świadczy też umieszczenie tabernakulum w dobrze widocznym miejscu. Przeniesienie tabernakulum z centrum prezbiterium w miejsce słabo widoczne i mało dostojne lub do bocznej kaplicy i ustawienie miejsca przewodniczenia w centrum prezbiterium lub przed tabernakulum, może osłabiać wiarę w realną obecność Chrystusa. Gdy tabernakulum jest dobrze usytuowane wzrasta praktyka adoracji. Dokument przypomina: kościoły muszą pozostać miejscem modlitwy i adoracji, nie wolno ich przekształcać na muzea¹².

4. Eucharystia w życiu Kościoła

Kolejna część *Instrumentum laboris* poświęcona jest sprawowaniu Eucharystii, omawia poszczególne części Mszy świętej przypominając ich znaczenie oraz ukazując powstające praktyczne problemy.

Liturgia Mszy rozpoczyna się od uznania, że Bóg jest obecny tam, gdzie gromadzą się wierni w Jego imię: zgromadzeni na Eucharystię przed Nim stajemy, Jego działanie stajemy Eucharystię. Struktura i elementy celebry zostały opisane w Ogólnym Wprowadzeniu do Mszału. Sprawowanie Eucharystii wymaga od kapłana i od sprawujących posługi pokornego posłuszeństwa tym normom. Przynajmniej duchowni powinni przygotować się przez modlitwę do tej liturgii i po jej zakończeniu złożyć dziękczynienie. Niestety, nie zawsze tak się dzieje. Udział świeckich w sprawowaniu liturgii przyczynia się do stworzenia odpowiedniego klimatu: kapłan potrzebuje pomocy świeckich, aby mógł się skoncentrować na misterium. Wiernych należy przygotowywać do posługi, proponuje się też przywrócić posługi ostiariuszy, którzy witaliby przychodzących, pilnowali porządku i czuwali, by obcy nie zakłócili wspólnoty.

W obrzędach wprowadzenia akt pokuty przypomina o konieczności odpowiedniej postawy przy sprawowaniu liturgii: postawy celnika wyznającego w pokorze, że jest grzesz-

¹² *Instrumentum laboris* 35-41.

nikiem. Akt ten nie ma wartości sakramentalnej, ale przypomina o nierozzerwalnym związku pokuty w Eucharystii. Należy wyjaśniać w katechezie, że w akcie pokuty nie ma odpuszczenia grzechów ciężkich.

Liturgia słowa połączona z liturgią Eucharystii stanowi jeden akt kultu, ma wielką głębię teologiczną. Niestety, nie zawsze dba się o należyte głoszenie słowa Bożego. Trzeba zatem doskonalić posługę lektorów, nie rezygnować też łatwo (tak gdzie to jest możliwe) z drugiego czytania w niedziele i święta nakazane. Zaleca się głoszenie homilii mistagogicznych, wprowadzających wiernych w święte misteria. Biorąc pod uwagę czytania mszalne należy pomyśleć o homiliach tematycznych, aby w ten sposób w ciągu roku liturgicznego przedstawić główne prawdy wiary: Credo, Ojciec nasz, strukturę Mszy, dziesięć przykazań itp. Jest to nowa propozycja, nawiązanie do dawnej praktyki kaznodziejskiej.

Podczas przygotowania darów należy przede wszystkim zwrócić uwagę na chleb i wino, bardziej niż na inne dary wtedy składane. Należy też wyjaśniać znaczenie składanych wtedy ofiar przeznaczonych dla ubogich u na potrzeby Kościoła. W ten sposób można kształtować świadomość wymiaru społecznego Eucharystii, zwłaszcza w krajach, w których Kościół nie może swobodnie prowadzić działalności charytatywnej.

W modlitwie eucharystycznej centralne miejsce zajmuje opis ustanowienia: jest to konsekracja, w której urzeczywistnia się realna obecność Chrystusa zmartwychwstałego pod postaciami chleba i wina. Zgromadzeni widzą jednak, że dążąc do królestwa, Kościół żyje na ziemi. Pamięta o napotykanym trudnościach i dlatego prosi o jedność i pokój.

Komunii należy udzielać wiernym dobrze do tego przygotowanym. Obowiązkiem każdego jest sprawdzenie stanu swej duszy. W tym przygotowaniu pomaga nam modlitwa Ojciec nasz oraz znak pokoju. Nadesłane odpowiedzi wskazują, że w niektórych krajach kapłani udzielają błogosławieństwa dzieciom i katechumenom: podchodzą oni do ołtarza, lecz nie przyjmują Komunii.

Ars celebrandi wymaga zawsze uwagi i doskonalenia, aby prowadzić wiernych do prawdziwego kultu, czci i adoracji. Przed Bogiem należy stawać w pokorze, to Chrystus ma wzrastać, a my mamy się umniejszać. Aby liturgia wyrażała wiarę katolicką, kapłan ma przewodniczyć liturgii z pokorą. Trzeba wiernych wprowadzać w przeżywanie obecności Pana, aby coraz bardziej zbliżali się do Boga: wierni przychodzą przecież na liturgię ze świata, który neguje istnienie misterium. Wielka odpowiedzialność spoczywa na biskupie, bowiem Eucharystię powierzył Chrystus apostołom. Każda Eucharystia w diecezji jest sprawowana w jedności z biskupem, podlega też jego władzy. On ma czuwać, by wierni mogli uczestniczyć w Eucharystii i aby Eucharystia była sprawowana w sposób godny i bez nadużyć.

Dokument przypomina też, że biskupi i proboszczowie są nadal zobowiązani do odprawiania Mszy za swój lud. Zaleca się też, aby kapłani codziennie odprawiali Mszę świętą ze względów teologicznych i duchowych. Ważne jest też przypomnienie o sprawowaniu Mszy za zmarłych, których dusze znajdują się w czyśćcu. Jasnego wyjaśnienia wymaga sprawa intencji mszalnych, bowiem są wiadomości o nadużyciach. W niektórych krajach zanikła praktyka odprawiania Mszy za zmarłych, a w wielu innych intencje mszalne nadal pozostają tradycyjnym źródłem utrzymania duchowieństwa. Konieczne jest pouczanie wiernych o znaczeniu Mszy za zmarłych: przez zasługi Chrystusa i modlitwie całego Kościoła mogą oni w krótkim czasie zostać dopuszczeni do chwały nieba. Msze za zmarłych stają się wyrazem wiary w zmartwychwstanie umarłych.

Oddzielny problem to niedzielna liturgia bez kapłana: jest to zwykle liturgia słowa połączona z udzieleniem Komunii. Jeśli sytuacja taka trwa dłużej wierni mogą stopniowo zatracać poczucie różnicy między liturgią Eucharystii i innymi liturgiami. Wymaga to troski ze strony biskupa i kapłanów, aby taka sytuacja budziła powołania kapłańskie, przypominała czym jest posługa kapłana. Dobrze jest zwracać uwagę na samą terminologię: lepiej jest mówić o liturgii sprawowanej w oczekiwaniu na kapłana niż o liturgii bez kapłana. Należy troszczyć się o szkolenie nadzwyczajnych szafarzy Eucharystii, ale trzeba też ukazywać czym jest kapłaństwo w Kościele, bowiem powstało zamieszanie wokół posługi kapłańskiej. Wierni nie dostrzegają różnicy między kapłaństwem służebnym a powszechnym, niektórzy asystenci parafialni przejmują władzę nad parafiami, faktycznie niemal przewodzą Eucharystii. Należy zachowywać wydane w tej dziedzinie normy kanoniczne.

Normy liturgiczne prowadzą nas do misterium. Już ojcowie poapostolscy jako pierwsi ustalili pewne normy dotyczące celebry, potem były one precyzowane. Normy świadczą o apostołskim charakterze Eucharystii i o jej świętości. Odpowiedzi na ankietę przytaczają różne przyczyny zaniedbania norm i wskazują na pilne wyzwania duszpasterskie. Z jednej strony mamy odchodzenie od rubryk liturgicznych, a zarazem obserwujemy tworzenie nowych pod wpływem błędnych pojęć i odchyłeń teologicznych. Niemało takich działań pochodzi od ruchów i grup. Niektórzy twierdzą, że ustalanie norm dla całego Kościoła jest sprzeczne z praktyką liturgiczną niektórych ruchów: władza Kościoła musi dbać, aby uniknąć zamieszania w liturgii. Przy stosowaniu w liturgii języków narodowych, zachowywana jedna struktura obrzędów ukazuje w sposób widzialny jedność Kościoła. Powraca jeszcze ostrzeżenie przed nadmierną ilością komentarzy podczas Mszy, zastępowanie tekstów liturgicznych innymi. Prowadzi to do konfliktów pomiędzy duchowieństwem i wiernymi. Negatywnym zjawiskiem może zapobiegać odnowa ducha modlitwy oraz ciągła formacja duchownych.

Jest jeszcze jedna pilna sprawa: ochrona konsekrowanych Hostii przed profanacją podczas obrzędów satanistycznych i czarnych mszy.

Śpiew liturgiczny wymaga stałej troski. Trzeba się starać o to, by wierni znali pewne śpiewy gregoriańskie tak głębokie duchowo i artystycznie. Należy czuwać nad jakością nowych śpiewów jak również nad używaniem instrumentów liturgicznych nadających się do liturgii. Wiele jest skarg na współczesne pieśni często pozbawione piękna i dwuznaczne teologicznie. Szczególnym problemem staje się muzyka i śpiew podczas Mszy dla młodzieży.

Wystrój kościoła powinien wyrażać wiarę w Eucharystię i przyczyniać się do jej ożywienia. Powinna być odpowiednio zorganizowana przestrzeń sakralna, należy dbać o czystość, naczynia liturgiczne czy świeże kwiaty. Duchowość eucharystyczną wiernych kształtuje nie tylko to, co słyszą, ale również to, co wiodą. Zaniedbania w tej dziedzinie są wyrazem słabej wiary. Sam układ kościoła wiele mówi. Wyodrębnione prezbiterium przypomina, że to Pan dopuszcza do Szej służby i wybiera Swych szafarzy. Potwierdza, że w liturgii uczestniczy Lud Boży hierarchicznie zorganizowany. W odpowiedziach pojawia się zaniepokojenie tym, że w kościołach urządzone są koncerty czy przedstawienia, a przecież świątynia została oddana Panu w wyłączne posiadanie i nie powinna być używana do innych celów. Podobnie inne działania osłabiają sacrum i transcendencję misterium. W wielu kościołach, nowych i starych, chciano za wszelką cenę zbliżyć wiernych do ołtarza, przestawiono ołtarz do przestrzeni przeznaczonej dla wiernych, prezbiterium praktycznie przesta-

to istnieć. Uzyskano w ten sposób komunikację, ale utracono poczucie sacrum. Jest też wiele pozytywnych zjawisk zmierzających do tego, by kościół był miejscem modlitwy i adoracji. Na przykład przywrócono w kościołach klęczniki, znów umieszczono tabernakulum w prezbiterium, zwrócono uwagę na sztukę, wyposażenie kościoła i przybory liturgiczne¹³.

Adorować misterium Pana: adoracja jest właściwą postawą celebransa i zgromadzenia w obliczu Boga, w takiej postawie należy też pozostawać po Mszy świętej. Dokument kreśli najpierw „teologię adoracji”, a potem przechodzi do problemów praktycznych. Najpoważniejszym problemem na Zachodzie (przeniesionym też na inne kontynenty) jest kryzys modlitwy oraz pojmowanie liturgii Eucharystii jedynie jako wypełnienie przykazania i zwyczajne zgromadzenie. Odpowiedzi na ankietę domagają się do powrotu do modlitwy: wymaga to znów odpowiedniej katechezy. Znów na adorację i medytację trzeba poświęcić czas w przeznaczonym na to miejscu: dzisiejszy, zapędzony człowiek potrzebuje zatrzymania. Różne religie proponują swoje medytacje: chrześcijanie muszą na nowo odkryć piękno adoracji, modlitwy, milczenia i medytacji. W chrześcijaństwie jest osobiste spotkanie człowieka z Bogiem, Najświętszą Trójcą, z Jezusem obecnym w Eucharystii. Należy zatem wracać do bractw Najświętszego Sakramentu, propagować adorację wśród kapłanów, organizować adorację w parafiach diecezji. Trzeba przywrócić błogosławieństwo Najświętszym Sakramentem, odprawiać przed Najświętszym Sakramentem nieszpory czy jutrznię, wprowadzać w parafiach miejskich po południu godziną adorację między Mszami. Należy podtrzymywać adorację w Wielki Czwartek oraz procesje z Najświętszym Sakramentem, rozwijać nawiedzenia i modlitwy, doceniać różne formy pobożności ludowej związane z Eucharystią.

Niedzielną Eucharystią: jeszcze raz wraca dokument do tego ważnego tematu. Odpowiedzi na ankietę nalegają, aby zwracać więcej uwagi na sprawowanie Eucharystii w Dzień Pański. O świętowanie niedzieli muszą zabiegać wszyscy, Zgromadzenie synodalne musi też pomóc w odkryciu głębokiego sensu teologicznego i duchowego niedzieli, podać jakieś wskazówki pomagające zachęcić wiernych do udziału w Eucharystii. Należy sprawować Mszę dla jak największej liczby wiernych. Na nowo trzeba przedstawić naukę o komunii duchowej, co bardzo pomoże osobom w podeszłym wieku i chorym w przeżywaniu niedzieli. Trzeba też ukazywać radosny wymiar niedzielnej Eucharystii, zachęcać rodziny do uczestnictwa we Mszy¹⁴.

5. Eucharystia w misji Kościoła

Rozważanie o Eucharystii w misji Kościoła dokument zaczyna od zarysowania duchowości eucharystycznej, ukazania Eucharystii jako źródła moralności chrześcijańskiej. Eucharystia i życie moralne są ze sobą nierozdzielnie związane: uczestnicząc we Mszy i karmiąc się Najświętszym Sakramentem przemieniamy się wewnętrznie, upodabniamy się do Jezusa, mamy zatem prowadzić nowe życie moralne. Wierni zazwyczaj rozumieją to, ale przecież jest wielu przystępujących do Sakramentu bez zastanawiania się nad swoim życiem moralnym. Niektórzy przyjmują Komunię, chociaż nie zgadzają się z nauką Kościoła lub popierają zachowania niemoralne. Bywa też tak, że katolicy praktykujący nie

¹³ *Instrumentum laboris*, 42-64.

¹⁴ *Instrumentum laboris*, 65-71.

różnią się zbyt od innych osób w podejściu do wielu problemów życia, wybiórczo traktują nauczanie Kościoła, niewłaściwie rozumieją wolność sumienia. Potrzeba zatem nieustannej katechezy pomagającej w zmniejszaniu dystansu pomiędzy udziałem w Eucharystii i codziennym życiem moralnym. Wielką nadzieją Kościoła są ludzie młodzi coraz bardziej otwarci na Eucharystię.

Wiele odpowiedzi mówi o nowym rozwoju duchowości eucharystycznej: w wielu miejscach odradza się adoracja, pobożność eucharystyczna, szerzą też nowe ruchy. Nie brak oczywiście zjawisk negatywnych jak odchodzenie od błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem, zamykanie kościołów co uniemożliwia adorację, umieszczanie tabernakulum w miejscu trudnym do znalezienia itp. Należy zatem ciągle kształtować duchowość eucharystyczną, ukazywać przykłady świętych i błogosławionych, którzy uczyli jak Eucharystię uczynić ośrodkiem swego życia. Niedostępnym wzorem jest dla nas zawsze Maryja, Niewiasta Eucharystii, która żyła w duchu eucharystycznym, zanim ten sakrament został ustanowiony.

Ostatni rozdział dokumentu omawia związek pomiędzy Eucharystią i ewangelizacją. Jan Paweł II wezwał Kościół do nowej ewangelizacji. Ten nowy zapał do głoszenia Ewangelii ma wypływać z Eucharystii, która pośród zmiennych wydarzeń dziejowych pozostaje niezmiennym źródłem i szczytem życia i działania Kościoła. Właśnie „postawa eucharystyczna” będzie skłaniać chrześcijan do świadczania w obecności Boga w świecie, do odwagi mówienia o Nim, do dawania świadectwa.

Eucharystia zawiera implikacje społeczne: istnieje przecież związek pomiędzy Chrystusem w Eucharystii i Chrystusem obecnym w braciach i siostrach, zwłaszcza ubogich i odrzuconych. W dzisiejszym świecie Eucharystia na stać się pomocą w budowaniu społeczeństwa, w którym liczy się przede wszystkim komunია, solidarność, wolność, poszanowanie człowieka.

Eucharystia posiada też związek z inkulturacją, która była w kościele od samego początku i rozwija się nadal w dzisiejszych wspólnotach. Temat inkulturacji jest dziś bardzo aktualny, poruszany w dokumentach i na wielu zgromadzeniach. Inkulturacja to coś więcej niż przystosowanie się, to owoc spotkania lokalnej kultury z kulturą ukształtowaną przez Ewangelię. Kościół ma już owoce swych działań w tej dziedzinie, ale przecież nadal istnieją problemy wynikające z inkulturacji liturgicznej. Najwięcej pozytywnych osiągnięć jest w dziedzinie muzyki sakralnej.

Eucharystia i pokój: przed udzieleniem Komunii celebrans prosi Pana Jezusa, aby zgodnie ze swoją wolą obdarzył Kościół jednością i pokojem. Ten pokój jest darem Chrystusa zmartwychwstałego obecnego w Eucharystii: wierni muszą odkrywać Eucharystię jako źródło pokoju w sercach, w rodzinach, ze wspólnotach, w Kościele i w świecie. Podobnie Eucharystia powinna być dla wszystkich wezwaniem do zachowania jedności w rodzinach, parafiach, ruchach kościelnych, zakonach, diecezjach. O jedność dla swoich uczniów modlił się Chrystus obecny teraz w Eucharystii.

Eucharystia i ekumenizm: Eucharystia zakłada komunię kościelną, nie możemy zatem sprawować jej z braćmi odłączonymi. Częste dziś spotkania ekumeniczne są dobrą okazją do zgłębiania nauki o Eucharystii i prawdziwej jedności. Należy przy tym pamiętać, że Eucharystia jest ostatecznym celem działalności ekumenicznej, nie może jednak być narzędziem do budowania jedności. Błędna jest chęć przyjmowania Komunii eucharystycznej bez przynależności do tej właśnie wspólnoty. O tym wszystkim należy pamiętać organizując różne spotkania ekumeniczne.

Zakończenie Mszy św.: *Ite Missa est*, łączy się z posłaniem na misję, którą mają podejmować wszyscy ochrzczeni, każdy według swego powołania¹⁵.

Dokument roboczy przygotowany dla Synodu jest obszernym opracowaniem ukazującym misterium Eucharystii w różnych jego aspektach oraz niektóre praktyczne problemy powstające w Kościele przy sprawowaniu tego sakramentu. Warstwa teologiczna została zarysowana szeroko, przynosi głębsze spojrzenie na rozumienie Eucharystii, odwołuje się do współczesnych ujęć pogłębiających dotychczasowe nauczanie teologów. Praktyczne problemy zostały zasygnalizowane bez wchodzenia w szczegóły, bowiem są one zróżnicowane w poszczególnych Kościołach. Studium *Instrumentum laboris* stało się wielką pomocą dla uczestników Synodu, ale również przybliżyło problematykę eucharystyczną tak duchownym jak i świeckim, głębiej zainteresowanym życiem Kościoła. Obrady Synodu ukażą jak ten dokument zostanie wykorzystany i jak wpłynie na synodalne dyskusje.

EUCARISTIA NELL' *INSTRUMENTUM LABORIS*

DELLA XI ASSEMBLEA GENERALE ORDINARIA DEL SINODO DEI VESCOVI

Riassunto

La XI Assemblea Generale Ordinaria del Sinodo dei Vescovi (dal 2 al 23 ottobre 2005) sul tema *L'Eucaristia: fonte e culmine della vita e della missione della Chiesa* è stata preceduta da una fase preparatoria che coinvolgerà tutta la Chiesa Cattolica sparsa nel mondo. Con lo scopo di orientare la preparazione specifica sono stati apportati i *Lineamenta* per delineare le questioni emergenti. Sui *Lineamenta* e sul relativo *Questionario* sono perventute risposte, che poi sono state raccolte nell'*Instrumentum Laboris*. Questo documento aveva lo scopo d'*informare* sulla realtà della fede, del culto e della vita eucaristica delle Chiese particolari sparse nel mondo per poterla *confrontare* con quella della Chiesa universale. Il documento è stato diviso in quattro parti: Eucaristia e mondo attuale; fede della Chiesa nel mistero dell'Eucaristia; l'Eucaristia nella vita della Chiesa, l'Eucaristia nella missione della Chiesa. Il nostro articolo porta un breve sguardo sui principali problemi teologici, liturgici e pastorali della vita eucaristica esistenti nelle Chiese particolari.

¹⁵ *Instrumentum laboris*, 72-90.